

OMÓFI

KRAJEŃSKIE

SĘPÓLNO
MAPA GMINY
ETNOGRAFICZNA

Wydanie I, Warszawa 2020
ISBN 978-83-947847-4-4

Dowiedz się więcej, zajrzyj na
www.mapa.etnograficzna.pl

Organizatorzy:

Finansowanie:

Dofinansowano w ramach programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wspólnie dla dziedzictwa.

Patronaty:

Stowarzyszenie „Pracownia Etnograficzna” im. Witolda Dynowskiego
Warecka 4/6, 00-040 Warszawa
www.etnograficzna.pl, pracownia@etnograficzna.pl

Iłowo

Niewielka wieś położona na Pojezierzu Krajeńskim, w zachodniej części gminy Sępólno Krajeńskie. Pierwsze wzmianki o Iłowie pochodzą z 1370 roku. Od połowy XIX wieku do 1939 roku dobra iłowskie znajdowały się w rękach niemieckich rodzin Wilckensów, Langnerów i Brückmannów. Ostatnią właścicielką majątku była zmarła w 1939 roku Anna Wilckens. Po II wojnie światowej w miejscu dawnego folwarku utworzono istniejące do 1993 roku Państwowe Gospodarstwo Rolne, w którym wielu mieszkańców wsi znalazło zatrudnienie.

Do 1945 roku Iłowo było zamieszkane w większości przez ewangelików. Nieliczni katolicy posiadali małe i średnie gospodarstwa oraz pracowali w majątku. Po zakończeniu II wojny światowej i wyjeździe ludności ewangelickiej do Iłowa zaczęli napływać przesiedleńcy z centralnej Polski i Kresów Wschodnich. W 2011 roku wieś liczyła 300 mieszkańców.

Najcenniejszymi zabytkami architektury Iłowa są neogotycki, poewangelicki kościół pw. św. Andrzeja Boboli z początku XX wieku oraz zespół dworsko-folwarczny z 2. połowy XIX wieku, z zabytkowym pałacem, przypałacowym parkiem i owczarnią. We wsi znajdują się również dwa cmentarze ewangelickie, dawna gorzelnia, budynek szkoły z 1934 roku oraz kapliczka z zabytkowym krzyżem.

Na miłośników natury czekają okoliczne lasy obfitujące w grzyby i dzikie zwierzęta oraz pobliskie jezioro Juchacz z ogólnodostępną plażą, polem biwakowym i miejscem do piknikowania.

Zapraszamy Cię do zabawy, dzięki której lepiej poznasz Iłowo!

W realizacji zadań przydadzą Ci się informacje zawarte po drugiej stronie mapy oraz uważne rozglądanie się wokół siebie podczas spaceru po miejscowości. Czasem warto też poprosić o pomoc mieszkańców.

Gdy uda Ci się odpowiedzieć na wszystkie pytania, udaj się do świetlicy lub sklepu. Na osoby, które zrobią to jako pierwsze, czekają tam drobne iłowskie pamiątki.

Do dzieła!

1.

W trakcie spaceru szukaj budynków, na których umieszczone są daty ich powstania. Zapisz je.

2.

Poniższy fragment mapy pochodzi z 1877 roku. Jest po niemiecku, ponieważ tereny te należały w tym czasie do zaboru pruskiego. Do końca II wojny światowej mieszkało tu także wielu Niemców, którzy na co dzień posługiwali się tym językiem.

Przyjrzyj się uważnie mapie, porównaj ją ze współczesną przedstawioną na drugiej stronie i przetłumacz na język polski nazwy:

Juchatz-See
Iłowo
Teufelswinkel

3.

Pójdź w okolice punktu zaznaczonego czerwonym punktem na starej mapie. Stań twarzą w stronę Iłowa, a następnie utóż prawidłowe zdanie z poniższej rozsypanki.

PO SKLEP
JEST
PRAWIE
A
PO I
SZKOŁA
DAWNA
„WIETNAM”
LEWEJ
I
STRONIE
ŚWIETLICA

4.

Przejdź do punktu oznaczonego po drugiej stronie mapy numerem 34. Znajdziesz tam miejsce po starym domu. W czasie, gdy w starej szkole brakowało miejsca dla wszystkich uczniów, odbywały się tu lekcje, a później był tu sklep. Teraz zostały już tylko fundamenty. Wyobraź sobie, jak mógł kiedyś wyglądać ten budynek i narysuj go poniżej.

5.

Czy wiesz co to znaczy? To słowa związane ze wspomnieniami mieszkańców miejscowości. Dopasuj słowo do definicji:

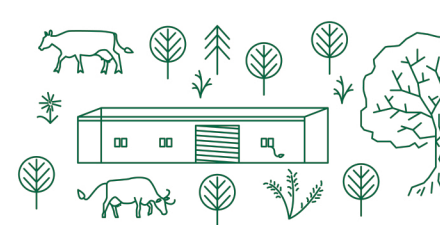
pachty	zwyczaj weselny polegający na tłuczeniu szkła w dzień przed ślubem przed domem rodzinnym narzeczonej
szarwark	inaczej motyka, narzędzie, służące do spulchniania ziemi, wyrzucania chwastów i okopywania (np. buraków)
haczka	przymusowe prace mieszkańców wsi na rzecz lokalnej społeczności (np. przy budowie dróg)
ewangelicy	drobna kradzież dokonywana przez dzieci np. podsukbywanie owoców
polter	chrześcijanie należący do jednego z kościołów protestanckich; na tych terenach najczęściej były to osoby narodowości niemieckiej; historycznie jest to najstarszy nurt w Iłonie protestantyzmu, a obecnie w Polsce jest najbardziej liczebny

6.

Idź powoli w stronę środka miejscowości. Rozejrzyj się wokół i spróbuj rozpoznać miejsca ze starych fotografii. Zapisz pod fotografiami, co obecnie znajduje się w tych budynkach. Możesz zrobić własne zdjęcia dokładnie w tym samych miejscach!

Jeszcze kilka lat temu ktoś mówił, że na rogu w pałacu stał duży czarny pies...

7.

Sprawdź na mapie, gdzie są „Matysiaki”, i podejdź tam. Kiedyś w miejscu tego budynku stał dom pracowników gorzelni. Jeśli dobrze przyjrzyś się blokowi, tuż przy ziemi zobaczysz stare kamienie w jego fundamentach – to pozostałości po wcześniejszym domu.

Ułóż z liter nazwę dawnego pracownika gorzelni:

A G R O L Y Z E N

Po wojnie miejsce dawnego majątku, wraz z pałacem i innymi zabudowaniami, zajął PGR. Należał do niego także ten blok. Czy wiesz, czym był PGR? Rozwiń skróty, korzystając z rozsypanych sylab.

WE
STWO
GOS
STWO
DAR
PAŃ
Z
PO
ROL

8.

Wróć do głównej drogi. Niedaleko za skrzyżowaniem „Matysiaki” natkniesz się na lustro drogowe. Sprawdź, jakie obiekty w Iłowie jesteś w stanie zobaczyć w lustrzanym odbiciu. Zapisz ich nazwy poniżej. Uważaj na samochody!

9.

W okolicach Iłowa diabeł pojawia się przynajmniej w kilku opowieściach. Na drugiej stronie mapy możesz przeczytać o tym, skąd mogła się wziąć nazwa „Diabli Kąt” (nr 44). Diabeł odwiedzał podobno także iłowski pałac, gdyż jeden z jego właścicieli wchodził z nim w konszachty. W budynku miał stać posąg diabła zniszczony przez mieszkańców Iłowa po wojnie. Z pomocy diabła korzystał ponoć także Streibel – przedwojenny zarządca pałacu:

Ten zarządca zawsze miał psa. Dopiero później wyszło, że to diabeł w psa się zamieniał i pilnował. Dlatego on [zarządca] wszystko wiedział, że w nocy ktoś był, coś wziął... I tylko podchodził i mówił: „oddaj, zanieś z powrotem to, co żeś zabrał”.

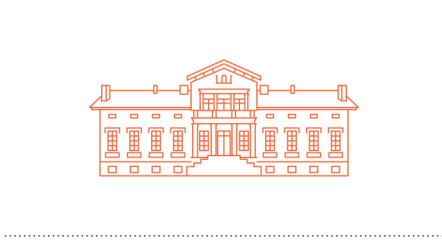
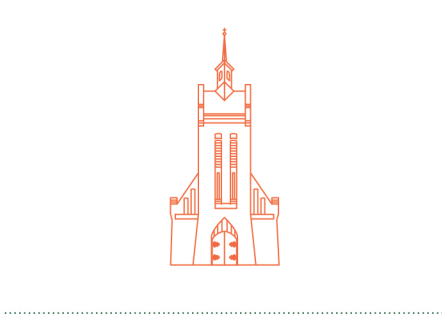
Jeszcze kilka lat temu ktoś mówił, że na rogu w pałacu stał duży czarny pies...

Znajdź poniżej wszystkie postacie, pod którymi ukrył się diabeł na poniższym rysunku.

10.

Podpisz budynki, a następnie ponumeruj je w kolejności chronologicznej – od najstarszego (pod nim wpisz nr 1) do najmłodszego (nr 4). Które z nich udało Ci się zobaczyć w trakcie spaceru?

To już koniec zadań, ale zachęcamy Cię do dalszego spaceru z mapą śladami wspomnień o dawnym Iłowie! Może wybierzesz się na jeden z dwóch ewangelickich cmentarzy poszukać śladów po dawnych niemieckich mieszkańcach miejscowości? Możesz też pójść na spacer do lasu lub odpocząć nad jednym z dwóch jezior.

Prawidłowe odpowiedzi możesz sprawdzić na stronie
www.mapa.etnograficzna.pl

Etnograficzna mapa gminy Sępólno Krajeńskie

Jakie historie kryją wsie z gminy Sępólno Krajeńskie? Które miejsca są ważne dla kolejnych pokoleń jej mieszkańców? Jak poznawać lokalne dziedzictwo i o nim opowiadać?

Z takimi pytaniami rozpoczynaliśmy projekt „Etnograficzna mapa gminy Sępólno Krajeńskie”. Propozycja działań została przygotowana przez Stowarzyszenie „Pracownia Etnograficzna” we współpracy z Centrum Kultury i Sztuki w Sępólnie Krajeńskim. Rezultatem projektu są etnograficzne mapy miejscowości Iłowo i Lutowo, dostępne w wersji papierowej oraz umieszczone wraz z dodatkowymi informacjami na stronie www.mapa.etnograficzna.pl.

Nasze mapy nie są próbą obiektywnego opisu świata. Spotykaliśmy się z mieszkańcami miejscowości po to, by poznać ich – bardzo różnorodne – perspektywy patrzenia na swoje miejsce zamieszkania i jego okolice. Zbieraliśmy opowieści – te dawniejsze, przekazywane przez starsze pokolenia, i te nieco mniej odległe w czasie. Chcieliśmy, żeby na mapach widoczne było to, co jest ważne dla naszych rozmówców. Tereny te mają złożoną historię, która odbija się w życiorysach ich obecnych i dawnych mieszkańców – Polaków, Niemców, katolików i ewangelików, osób z rodzin mieszanym, mieszkających tu od pokoleń i przyjezdnych. Było dla nas istotne, by spróbować chociaż dotknąć tej różnorodności historycznych doświadczeń.

Dziękujemy!

Ogromne podziękowania należą się wszystkim, dzięki którym mogliśmy umieścić na mapach tyle niezwykłych opowieści. W pierwszej kolejności paniom Małgorzacie Senskiej i Irenie Mierzejewskiej, które nie tylko umożliwiły nam działanie, ale przede wszystkim sprawiły, że poznanie Lutowa i Iłowa odbywało się w bardzo przyjaznej atmosferze. Jesteśmy wdzięczni wszystkim, którzy pomogli nam zbierać lokalne historie: uczestnikom i uczestniczkom spotkań i warsztatów, naszym przewodnikom i przewodniczkom podróżującym kolejne tropy oraz tym, którzy podzielili się własnymi opowieściami w ramach rozmów i wywiadów.

Zespół projektu

Badaczki:
Anna Birka (Iłowo), Justyna Orlikowska (Lutowo),
Helena Patzer (Iłowo), Olga Pluciennik (Lutowo),
Małgorzata Wojtaszczyk (Iłowo)
Grafika i skład: Karolina Kotowska
Redakcja językowa: Ewa Pietraszek
Oprogramowanie strony www: Grzegorz Birka

Ten utwór jest na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 3.0 Polska. Tekst licencji można znaleźć pod adresem: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/> lub uzyskać drogą korespondencyjną od: Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA, 94042, USA.

Węgorz w sosie koperkowym

Składniki:
około kilograma węgorza
włoszczyzna
2 łyżki masła
2 łyżki maki
koperek
liść laurowy, ziele angielskie

Do wywaru warzywnego włożyć dzwonka węgorza i gotować do miękkości. Następnie przygotować sos koperkowy. Do rondla włożyć masło i mąkę. Gdy masa jest jednolita, należy doprowadzić ją do sosu z ryby do konsystencji sosu. Sos doprawić solą i dużą ilością koperku. Ugotowane dzwonki węgorza włożyć do sosu.

Przepis pani Danuty Wańke

